

მცირე სანარმოთა მართვის პრობლემები გლობალიზაციის პირობებში

ევროპული ინსტიტუტი და
საქართველო

ეკონომიკისა და ბიზნესის
აქტუალური პრობლემები
გლობალიზაციის
თანამედროვე პირობებში

საერთაშორისო სამეცნიერო-
პრაქტიკული კონფერენცია

ბიზნესი, ორგანიზაციული სის-
ტემები და მიკროეკონომიკური
პრობლემები

ზიქრია ნოცოლაური

ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი,
საქართველოს საპატრიარქოს წმიდა ანდრია პირველწოდებულის
სახელობის ქართული უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

საკვანძო სიტყვები:

გლობალიზაცია, მცირე ბიზნესი, მართვის პრობლემები

მცირე ბიზნესს ქვეყნის ეროვნული ეკონომიკის განვითარებაში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია. ის ქვეყნის ეკონომიკური სისტემის მდგრადობას განაპირობებს, მცირე და საშუალო სანარმოები სამუშაო ადგილებს ქმნიან, უმუშევრობის დონეს ამცირებენ, ხელს უწყობენ საშუალო ფენის შექმნას. გარდა ამისა, მცირე სანარმოები სწრაფად რეაგირებენ გარემოს ცვლილებებზე. თავის მხრივ საინვესტიციო გრადიენტის ცვლილებაც მომენტალურად აისახება აღნიშნული სანარმოების განვითარებაზე. ამდენად მცირე სანარმოთა საქმიანობა უფრო მობილურია და ეფექტიანობის თვალსაზრისით მოკლე პერიოდში კარგ შედეგს იძლევა.

მაგრამ არ უნდა დაგვავინყდეს, რომ ის რაც მცირე ბიზნესისთვის ხელშემწყობი პირობებია, შეიძლება ასევე ამ სფეროს განვითარების ბარიერებად გადაიქცეს. შემდეგ კი ყოველივე ეს ქვეყნის ეკონომიკისთვის დიდი დაბრკოლება გახდეს.

მცირე სანარმოთა საქმიანობას საქართველოში, ისევე როგორც ბევრ სხვა ქვეყანაში, სახელმწიფო კანონები არეგულირებს. კანონები განსაზღვრავს სანარმოთა სტატუსს, მართვის ფორმას, საქმიანობის რეგულირების პირობებს, საფინანსო და საგადასახადო პირობებს და ა.შ. მცირე სანარმოთა საქმიან-

ობის მარეგულირებელი კანონის „მცირე და საშუალო სანარმოთა მხარდაჭერის შესახებ“ გაუქმების შემდეგ მცირე სანარმოთა საქმიანობას არეგულირებს კანონი „საქართველოს ეროვნული საინვესტიციო სააგენტოს შესახებ“. ამ კანონშიც და კანონშიც „საქართველოს საგადასახადო კოდექსის შესახებ“ მცირე ბიზნესის შესახებ მოცემულია განმარტებები, რაც ძალიან ხშირად დისკუსიის საგანი ხდება.

ხშირი ინსტიტუციური ცვლილებები ბიზნესის ხელშემშლელია, მცირე ბიზნესისთვის კი ის ბარიერი ხდება. მცირე სანარმოთა კანონმდებლობის ცვლილებების შესაბამისად იცვლება სანარმოთა სტრატეგიული მიმართულებებიც, რაც ხშირ შემთხვევაში სტრატეგიის რადიკალურ ცვლილებებას მოითხოვს. აღნიშნულის მიუხედავად, ჯერ კიდევ არ არის სრულყოფილი საკანონმდებლო ბაზა, რომელიც დაეხმარება მცირე და საშუალო სანარმოებს გამართულ ფუნქციონირებაში. სრულყოფას საჭიროებს საგადასახადო კანონმდებლობაც. საქართველოს საგადასახადო კოდექსში მოცემული მცირე სანარმოთა განმარტებაც მხოლოდ იმ სანარმოებს ეხება, რომელსაც თვითდასაქმებადი მენარმეები ამუშავებენ.

გლობალიზაციის პროცესმა სრულიად შეცვალა ბიზნესის განვითარების მიმართულებები. მოსაზრება, რომ გლობალიზაცია

სამეცნიერო-პრაქტიკული ჟურნალი

ეროვნულ ეკონომიკაზე უარყოფით გავლენას ახდენს სწორედ მცირე ბიზნესისადმი დამოკიდებულების შეცვლას გულისხმობს. ასეთ პირობებში მცირე და საშუალო საწარმოთა მენეჯმენტს ერთადერთი გამოსავალი აქვს - შეიცნოს ის შესაძლებლობები და განსაზღვროს მათი გამოყენების მიმართულებები. ეს კი მნიშვნელოვნად ცვლის საწარმოთა მენეჯმენტისადმი მოთხოვნებს.

2014 წლის ივნისში ხელი მოეწერა ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულებას, რამაც კიდევ უფრო გააფართოვა მცირე და საშუალო საწარმოთა შესაძლებლობები ბიზნესის განვითარების მიმართულებით. გაჩნდა საწარმოთა სტრუქტურული ცვლილების საჭიროება, კადრების მომზადების - როგორც მენეჯერული კადრების, ასევე მთლიანად პერსონალის - მომზადებისა და გადამზადების სისტემის ახალი სტანდარტების შესაბამისად ფორმირება, ახალი ტექნოლოგიების დანერგვისა და ამოქმედების საჭიროება. ამ ყოველივემ, რა თქმა უნდა, დიდად შეცვალა ბიზნეს გარემო ქვეყანაში, როგორც მთლიანად ბიზნესისათვის, ასევე მცირე საწარმოებისათვის.

ასოცირების ხელშეკრულების საფუძველზე ამოქმედდა ევროკავშირთან ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმება (DCFTA). ეს შეთანხმება ასოცირების ხელშეკრულების ნაწილია და მოიცავს ევროკავშირთან ეკონომიკური ინტეგრაციის მექანიზმს, ქართულ საწარმოებს უხსნის ევროკავშირის ბაზარს. ხელშეკრულება მცირე ბიზნესს კიდევ უფრო ფართო შესაძლებლობებს სთავაზობს და ამასთან, გამონწვევების წინაშეც აყენებს. გამონწვევები, თავის მხრივ, გულისხმობს ქვეყნის სტანდარტების ევროკავშირის სტანდარტებთან დაახლოებას. აღნიშნული კიდევ უფრო ამწვავებს ზემოაღნიშნულ საკითხებს და აძლიერებს ბარიერებს.

საქართველოში ეკონომიკის მასშტაბების ზრდის მიუხედავად მცირე ბიზნესის განვითარების ტემპი ძალიან დაბალია. მართალია, ბოლო წლებში ბიზნესის დანყების პირობები გამარტივდა, მაგრამ საწარმოთა რაოდენობა დიდად არ გაზრდილა. შემუშავდა მცირე ბიზნესის მხარდაჭერის პილიტიკაც, მაგრამ ქვეყნის მთლიან შიდა პროდუქტში მცირე და საშუალო საწარმოების წილი კვლავ 20%-ზე ნაკლებია.

გამოკვლევებით დადგენილია, რომ მცირე საწარმოთა დიდი რაოდენობა ბიზნეს სექტორში და ყველაზე ნაკლები მრეწველობაში. შესაბამისად, ბიზნესის სფეროს მთლიანი ბრუნვის მოცულობაში მცირე საწარმოთა წილი 2010-2015 წლებში 7-9%-ია, ხოლო მრეწველობაში 5-6%. ამავე პერიოდში ბიზნეს სექტორში დასაქმებულთა რაოდენობა მთლიანად დასაქმებულთა რაოდენობაში 20-23%-ია, ხოლო მრეწველობაში დასაქმებულთა - 17-19%. საკმაოდ დაბალია ექსპორტის მაჩვენებელი და ინოვაციური საქმიანობის კოეფიციენტი. ყოველივე ეს მცირე საწარმოთა საქმიანობის სტრატეგიის უქონლობაზე მიანიშნებს.

როგორც უკვე აღნიშნული იყო ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულებაც და DCFTA-ს ხელშეკრულებაც გულისხმობს ბიზნეს საქმიანობაში ევროპული სტანდარტების დანერგვას. სტანდარტების დანერგვის მიმართულებით საჭიროა მცირე საწარმოთა ხელშეწყობის ღონისძიებების შემუშავება: საკანონმდებლო ცვლილებების გატარება, საჭიროა მცირე და საშუალო საწარმოების შესახებ კანონის შემოღება; უნდა შეიქმნას ადმინისტრაციული ორგანო, რომელიც შეიმუშავებს მცირე ბიზნესის განვითარების პოლიტიკას; უნდა გაიზარდოს ფინანსებზე ხელმისაწვდომობა; გამარტივდეს მომსახურების ექსპორტი; მეტი ყურადღება დაეთმოს კადრების სწავლების და გადამზადების სისტემის ფორმირებას.

მცირე და საშუალო საწარმოები ნაკლებად არიან ორიენტირებულნი ექსპორტზე. არ გააჩნიათ საქმიანობაში ინოვაციური პოლიტიკა. რაც სახელმწიფოს მხრიდან დახმარებას და ხელშეწყობას საჭიროებს. მცირე საწარმოთა ექსპორტის ზრდის კარგი პირობებია შემოთავაზებული DCFTA-ს ხელშეკრულებით, რომელიც საწარმოებს საქონლის, მომსახურებისა და კაპიტალის თავისუფალი გადაადგილების საშუალებას აძლევს. ექსპორტის განვითარებაზე ზრუნვა მცირე საწარმოებისთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია. ამ მიმართულებით მათ დასახმარებლად, საექსპორტო წარმოების ზრდისა და კოორდინაციის ხელშეწყობის მიზნით ქვეყანაში შექმნილია საინვესტიციო სააგენტო. თუმცა შედეგები ჯერ კიდევ არაა მკაფაოფილებელია.

მცირე საწარმოთა ერთ-ერთი მთავარი პრობლემა დღეისათვის საფინანსო რესურ-

სების დეფიციტი, ფინანსურ რესურსებზე შეზღუდული ხელმისაწვდომობაა. ფინანსებზე ხელმისაწვდომობა მნიშვნელოვანია ბიზნესის განვითარების, მწარმოებლურობის ზრდის, ექსპორტის გაფართოებისა და შესაბამისად, ეკონომიკაში ინვესტირების ზრდის მიზნით. ამ მიმართულებით ორი მნიშვნელოვანი შემაფერხებელი ფაქტორი მოქმედებს: პირველი - ეროვნული დანაზოგების დონე დაბალია, რაც ვერ უზრუნველყოფს ინვესტირებისთვის რესურსების საკმარის რაოდენობას, და მეორე - არაეფექტიანია ფინანსური შუამავლობაც, რადგან ვერც ეს უზრუნველყოფს ეკონომიკის ინვესტირებისთვის საჭირო რესურსების აკუმულირებას. ფინანსურ პრობლემებს ამდაფრებს სხვა ფაქტორებიც - ინფლაციის ზრდასთან ერთად საბანკო დაკრედიტებისადმი არცთუ პროფესიული დამოკიდებულება. არც რაიმე ორგანო არსებობს, რომელიც დაეხმარება მწარმეებს საინვესტიციო და სალიზინგო კაპიტალის მოზიდვაში. არადაამაიმედებელი მდგომარეობაა ჩატარებული კვლევების შედეგებისა და ანგარიშების მიხედვით. გლობალური კონკურენტუნარიანობის 2013-2014 წლების ანგარიშის მიხედვით, საქართველოს მთლიანი ეროვნული დანაზოგების მაჩვენებლით 98-ე ადგილი უკავია, ხოლო ადგილობრივი კაპიტალის ბაზრებზე ფინანსების ხელმისაწვდომობის მაჩვენებლით 126-ე ადგილი. დასახვეწია მცირე საწარმოთა საგადასახადო-ფინანსური აღრიცხვის და კონტროლის პროცედურაც. ამ სახის საქმიანობის ადმინისტრირების პროცედურები მოითხოვს დიდ დანახარჯებს და რაც მთავარია მაღალკვალიფიციურ პერსონალს.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, მცირე და საშუალო საწარმოთა საქმიანობისთვის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პრობლემას მთელ რიგ საკითხებთან ერთად კადრებით უზრუნველყოფის პრობლემა წარმოადგენს. დიდი მოთხოვნაა მენეჯერულ კადრებზე, რომელთაც ექნებათ თანამედროვე ტექნოლოგიებით მუშაობისათვის საჭირო ცოდნა. მოთხოვნაა პროფესიულ პერსონალზეც. როგორც ცალკეული უწყებების მიერ ჩატარებული კვლევები ადასტურებს, დასაქმებულთა რაოდენობა ბიზნესის სექტორში ბოლო წლების განმავლობაში იზრდება, რაც არ შეინიშნება წარმოების სექტორში. მიუხედავად

ამისა, კვლავ დიდი მოთხოვნაა კვალიფიციურ კადრებზე. ამიტომ სახელმწიფოს მხრიდან განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს პროფესიული კადრების მომზადებისა და გადამზადების სისტემას. ამ მიზნით ქვეყანაში 2013 წელს დაიწყო პროფესიული სწავლების სისტემის რეფორმირების პროცესი. რეფორმა მიზნად ისახავს საქართველოში „პროფესიული განათლების 2013-2020 წნ სტრატეგიით“ გათვალისწინებული პროფესიული საგანმანათლებლო პროგრამების რეფორმირების განხორციელებას. მისი მიზანია ეკონომიკური განვითარებისა და კარიერული ზრდის ხელშეწყობა შრომის ბაზრის მოთხოვნების შესაბამისად. პროგრამა მოიცავს მთლიან ციკლს დაწყებულს შრომის ბაზრის კვლევებიდან და დასაქმების ხელშეწყობის ღონისძიებებით დამთავრებულს. რატომ გახდა საჭირო პროფესიული განათლებისადმი ასეთი მიდგომა? პასუხი მარტივია, - ქვეყანაში უკვე გაჩნდა და კვლევებიც ადასტურებენ, რომ არსებობს ძალიან ბევრი დეფიციტური პროფესიები, რომელიც საწარმოებს და განსაკუთრებით მცირე საწარმოებს დიდ პრობლემებს უქმნის საკადრო პოლიტიკის მიმართულებით.

ამრიგად, მცირე ბიზნესის განვითარების ხელშეწყობა მეტად დროული და სასწრაფოდ გადასაწყვეტი პრობლემაა. ჩვენი მოსაზრებით აუცილებელია კონკრეტული ღონისძიებების გატარება საკანონმდებლო და ინსტიტუციური სრულყოფის მიმართულებით, აუცილებელი და მნიშვნელოვანია საექსპორტო შესაძლებლობების ხელშეწყობა, და რაც მთავარია, კვალიფიციური კადრების მომზადების სისტემის ფორმირება. ასეთი სისტემა თავის მხრივ აამაღლებს სამენარმეო კულტურას მცირე და საშუალო საწარმოებში. საჭიროა საინფორმაციო სისტემის ფორმირება და მასთან ერთად მცირე და საშუალო ბიზნესის მფლობელებისა და მენეჯერების კონსულტირებისა და მეთოდური დახმარების მიზნით საკონსულტაციო ცენტრის შექმნა.

ბამოყენებული ლიტერატურა:

1. ადვაძე, დ. (2015). მცირე ბიზნესის მხარდაჭერა საქართველოში. თბილისი.
2. ვაშაკიძე, თ. (2009). ინოვაციური მცირე საწარმოების მხარდაჭერა ევროკავშირში. თბილისი.
3. მექვაბიშვილი, ე. (2010). მცირე და საშუალო მენარმეობის განვითარება, როგორც საშუალო კლასის ფორმირების უმნიშვნელოვანესი პირობა (2.07)
4. საქართველოს ეკონომიკის და მდგრადი განვითარების სამინისტროს მასალები. (www.economy.ge)
5. საქართველოს კანონი საქართველოს საგადასახადო კოდექსის შესახებ (2014). (www.rs.ge, 9.07)
6. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მასალები. (www.GeoStat.ge)

Small Enterprise Management Problems in the Process of Globalization

Pikria Tsotskolauri

Doctor of Economics,

Associate Professor St.Andrew the First-Called

Georgian University of the Patriarchate of Georgia

Key words:

GLOBALIZATION, SMALL BUSINESS, MANAGEMENT PROBLEMS

Summary

The paper discusses the role and importance of small business in the development of national economy. Issues related to small enterprises functioning generated by the global changes, such as technological innovations, international agreements, and small business regulatory changes in the country etc. as well as requirements under the agreement with European Union on Deep and Comprehensive Free Trade Areas (DCFTA), which offer new opportunities for small enterprises, also described in the paper. Organizational structure of enterprises, innovative activities and retraining of workers are also included.